

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 17 września 2019 r.

PK VIII TK 32.2019

SK 17/19

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KANCLARIA	
wpl. dnia	18. 09. 2019
Nr wg EZD	

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną M T. o stwierdzenie niezgodności art. 357 § 2 zdanie drugie w związku ze zdaniem pierwszym w związku z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.) w zakresie, w jakim:

- 1) zabrania sądowi doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, gdy na postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym nie przysługuje środek zaskarżenia, ewentualnie
- 2) nie nakazuje sądowi doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, gdy na postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym nie przysługuje środek zaskarżenia, ewentualnie
- 3) pomija nałożenie na sąd obowiązku doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, gdy na postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym nie przysługuje środek zaskarżenia

z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

- na podstawie art. 42 pkt 7 i art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 2072 ze zm.) –

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 2072 ze zm.) – wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

UZASADNIENIE

Skargę konstytucyjną wniesiono w związku z następującym stanem faktycznym.

Sąd Okręgowy w P , postanowieniem z dnia grudnia 2017 r., sygn. akt – wydanym na posiedzeniu niejawnym – oddalił wniosek Skarżącej o zasądzenie kosztów postępowania klauzulowego. Postanowienie to nie zawierało uzasadnienia. W dniu grudnia 2017 r. Skarżąca złożyła wniosek o doręczenie odpisu w/wym. postanowienia wraz z uzasadnieniem. W dniu stycznia 2018 r. Sąd Okręgowy w P wydał, na posiedzeniu niejawnym, postanowienie o odmowie sporządzenia uzasadnienia postanowienia z dnia grudnia 2017 r. Również postanowienie z dnia stycznia 2018 r. nie zawierało uzasadnienia. W dniu stycznia 2018 r. Skarżąca wniosła o doręczenie jej odpisu w/wym. postanowienia wraz z uzasadnieniem. W dniu stycznia 2018 r. Sąd

Okręgowy w P wydał, na posiedzeniu niejawnym, postanowienie o odmowie sporządzenia uzasadnienia postanowienia z dnia stycznia 2018 r. Postanowienie z dnia stycznia 2018 r. także nie zawierało uzasadnienia.

Skarżąca stwierdziła, że wszystkie trzy wskazane postanowienia były orzeczeniami wydanymi przez sąd drugiej instancji, na które nie przysługiwały zwykłe ani nadzwyczajne środki zaskarżenia. Podstawą wydanych przez Sąd Okręgowy w P rozstrzygnięć był art. 357 § 2 k.p.c., który został wskazany w skardze konstytucyjnej jako przedmiot kontroli konstytucyjności. Z uwagi na fakt, iż – jak podkreśliła Skarżąca – w doktrynie i orzecznictwie istnieje rozbieżność co do tego, czy w postępowaniu klauzulowym przepisy o postępowaniu rozpoznawczym stosuje się wprost czy odpowiednio, w *petitum* skargi konstytucyjnej powołano również – jako przepis związkowy – art. 13 § 2 k.p.c.

Skarżąca sprecyzowała, że przedmiotem kontroli konstytucyjności czyni zdanie drugie w związku ze zdaniem pierwszym art. 357 § 2 k.p.c., wyrażające normę, zgodnie z którą postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym należy doręczyć obu stronom, a w przypadku gdy stronie przysługuje na nie środek zaskarżenia – doręczyć wraz z uzasadnieniem. Wskazaną normę Skarżąca kwestionuje w zakresie, w jakim norma ta:

- 1) zabrania sądowi doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, gdy na postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym nie przysługuje środek zaskarżenia, ewentualnie
- 2) nie nakazuje sądowi doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, gdy na postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym nie przysługuje środek zaskarżenia, ewentualnie

- 3) pomija nałożenie na sąd obowiązku doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, gdy na postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym nie przysługuje środek zaskarżenia.

Skarżąca zarzuciła kwestionowanemu unormowaniu niezgodność z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji, gdyż narusza ono prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Zdaniem Skarżącej, sprawiedliwe rozpatrzenia sprawy wymaga, aby postanowienie sądu zawierało uzasadnienie, którego forma i treść mogłyby przekonać obywatela, że podjęte rozstrzygnięcie nie jest arbitralne. Skarżąca podkreśliła, że „brak jakiegokolwiek możliwości uzyskania uzasadnienia przedmiotowych postanowień (postanowień wydanych w sprawie Skarżącej – przyp. wł.) nie jest konieczny w demokratycznym państwie prawnym” (pismo Skarżącej z dnia 2 listopada 2018 r., s. 6), a kwestionowane unormowanie narusza istotę prawa do sądu Skarżącej. Zaskarżona regulacja pozostaje też – zdaniem Skarżącej – niezgodna z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Przed odniesieniem się do sformułowanych w skardze konstytucyjnej zarzutów należy wskazać, że merytoryczne rozpoznanie skargi konstytucyjnej jest uwarunkowane ustaleniem, czy spełnia ona wymagania procesowe, o których stanowi art. 79 ust. 1 Konstytucji, a które zostały doprecyzowane w art. 53 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 2072 ze zm.; dalej: u.o.t.p.TK). Wprawdzie – zgodnie z postanowieniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 marca 2019 r., sygn. akt Ts 20/18, wydanym w toku wstępnego rozpoznania – skardze konstytucyjnej nadano dalszy bieg, to jednak nawet zakończenie tego etapu formalnej weryfikacji skargi konstytucyjnej nie wyłącza oceny warunków jej wniesienia, dokonywanej na kolejnym etapie toczącego się postępowania. W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, na każdym etapie postępowania Trybunał kontroluje,

czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek wydania wyroku określonych w art. 59 ust. 1 u.o.t.p.TK. W wypadku stwierdzenia przeszkody formalnej na etapie służącym merytorycznemu rozpoznaniu skargi, Trybunał Konstytucyjny umarza postępowanie, albowiem pozytywny wynik wstępnej kontroli skargi nie przesądza definitywnie o dopuszczalności późniejszego jej rozpoznania co do meritum (*vide* – postanowienie pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 listopada 2018 r., sygn. akt SK 5/14, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 66 oraz postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 grudnia 2018 r., sygn. akt SK 25/18, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 82 i z dnia 20 lutego 2019 r., sygn. akt SK 30/17, OTK ZU z 2019 r., seria A, poz. 8).

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, prawo złożenia skargi konstytucyjnej przysługuje każdemu, czyje konstytucyjne prawa lub wolności zostały naruszone w wyniku wydania w jego sprawie ostatecznego rozstrzygnięcia, opartego na niezgodnym z Konstytucją przepisie ustawy lub innego aktu normatywnego. Przesłanki dopuszczalności rozpoznania zarzutów przedstawionych w skardze konstytucyjnej zostały doprecyzowane w u.o.t.p.TK. W myśl art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK, skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu trzech miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Do skargi należy dołączyć wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego oraz potwierdzające wyczerpanie drogi prawnej (art. 53 ust. 2 pkt 1 – 2 u.o.t.p.TK). Skarga – poza wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego – powinna zawierać m.in. dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji, i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją (art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK). Skarżący winien również wskazać,

jakie konstytucyjne wolności lub prawa mu przysługujące, i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK) oraz przedstawić uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem, powołując argumenty lub dowody na poparcie tego zarzutu (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK). Z istoty przyjętej w polskim prawie konstrukcji skargi konstytucyjnej wynika również, że przedmiotem zaskarżenia może być wyłącznie przepis ustawy lub innego aktu normatywnego. Skarżący nie może zatem kwestionować stosowania przepisu. Przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego nie są akty stosowania prawa, lecz akty normatywne, na podstawie których rozstrzygnięcia te zostały wydane.

Również wyczerpanie drogi prawnej jest warunkiem koniecznym z punktu widzenia subsydiarności skargi konstytucyjnej. Tradycyjnie rozumiane jest ono w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego jako skorzystanie przez skarżącego z przysługujących mu zwyczajnych środków odwoławczych. Innymi słowy, skarżący musi w toku instancji wykorzystać dostępne mu zwykłe środki prawne, zapobiegające uzyskaniu przez orzeczenie waloru prawomocności. Dopiero uprawomocnienie nadaje rozstrzygnięciu walor ostateczności w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji. Skarżący powinien wskazać prawomocne rozstrzygnięcie, które zostało wydane w oparciu o zaskarżony akt normatywny. Tylko regulacja prawna, która była podstawą ostatecznego orzeczenia odnoszącego się do praw lub wolności skarżącego, może być przedmiotem skargi, która – w przeciwnym wypadku – nabrałaby charakteru *actio popularis* (vide – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 10 marca 2010 r., sygn. akt Ts 221/08, OTK ZU nr 3/B/2010, poz. 171; z dnia 14 czerwca 2010 r., sygn. akt Ts 123/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 442 oraz z dnia 27 lipca 2010 r., sygn. akt Ts 115/09, OTK ZU nr 1/B/2011, poz. 39). W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreśla się, że owo wskazanie nie jest czysto techniczną czynnością. Nie chodzi o wskazanie jakiegokolwiek, podjętego w toku postępowania, orzeczenia sądu, ale takiego,

które nadać mogło ostateczny charakter merytorycznemu rozstrzygnięciu o konstytucyjnych prawach lub wolnościach skarżącego, wydanemu na podstawie zakwestionowanych w skardze przepisów. Chodzi o władcze rozstrzygnięcie, które ostatecznie, choćby pośrednio, określa sytuację prawną skarżącego i ma znaczenie dla realizacji jego uprawnień (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 13 października 1998 r., sygn. akt Ts 117/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 43, z dnia 7 sierpnia 2001 r., sygn. akt Ts 68/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 296 i z dnia 26 maja 2008 r., sygn. akt SK 8/08, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 72).

Wymóg wyczerpania drogi prawnej – odczytywany przez pryzmat zasady subsydiarności skargi konstytucyjnej – oznacza, że warunkiem dopuszczalności skargi jest uprzednie skorzystanie przez skarżącego z prawa do odwołania do drugiej instancji poprzez wniesienie środka odwoławczego od rozstrzygnięcia wydanego w pierwszej instancji. Skarga konstytucyjna jest niedopuszczalna, jeżeli do uprawomocnienia orzeczenia sądowego doszło na skutek zaniechania wniesienia środka odwoławczego lub wniesienia go w sposób wadliwy formalnie. Jak zauważył Trybunał w postanowieniu z 17 grudnia 2009 r. w sprawie Ts 68/08 (OTK ZU nr 6/B/2009, poz. 449), „oznacza to, z jednej strony, że skarga konstytucyjna jest niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie stało się prawomocne wskutek zaniechania wniesienia zwykłego środka zaskarżenia lub nie został on rozpoznany z przyczyn formalnych leżących po stronie skarżącego; z drugiej zaś – że prawo wniesienia skargi konstytucyjnej powstaje z chwilą doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku lub postanowienia, nawet jeżeli – w danych okolicznościach – możliwe byłoby jego wzruszenie przy pomocy środków nadzwyczajnych: skargi kasacyjnej czy skargi o wznowienie postępowania”.

Ocenę dopełnienia przez Skarżącą formalnych warunków dopuszczalności skargi konstytucyjnej w niniejszej sprawie należy poprzedzić analizą przedmiotu kontroli konstytucyjności przedstawionego Sądowi Konstytucyjnemu.

Zaskarżony przepis art. 357 § 2 k.p.c. ma następujące brzmienie:

„Art. 357. § 2. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem; doręczając postanowienie, należy pouczyć stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia.”

Przedmiotem zaskarżenia uczyniono zdanie drugie tego przepisu, stanowiące, że „[g]dy stronie przysługuje środek zaskarżenia, postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem”, w związku ze zdaniem pierwszym, nakazującym sądowi doręczenie z urzędu obu stronom postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Kwestionowane unormowanie wskazuje, że postanowienia wydawane na posiedzeniu niejawnym sąd zawsze uzasadnia z urzędu, jeśli są one zaskarżalne, i – co do zasady – także z urzędu doręcza stronie (*vide* – P. Telenga, komentarz do art. 357, [w:] A. Jakubecki [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-729*, LEX/el., 2019 nr 10907). Art. 357 § 1 i 2 k.p.c. ustanawiają więc zasadę odmienną niż przy wyrokach. Tylko te postanowienia, które mogą być zaskarżone w drodze zażalenia, są uzasadniane na piśmie. Inne, choćby nawet były doręczane, nie są uzasadniane (*vide* – T. Ereciński, teza 1 do art. 357, [w:] tenże [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, LEX nr 10476/2016).

W skardze konstytucyjnej przepis art. 357 § 2 zdanie drugie w związku ze zdaniem pierwszym k.p.c. uczyniono przedmiotem zaskarżenia jedynie „w części”, przyjmując – przedstawioną wariantowo – formułę zakresową. O ile wskazane w *petitum* skargi konstytucyjnej drugą i trzecią z trzech opcji rekonstrukcji dekodowanej z kwestionowanego przepisu normy można uznać za jedynie odmiennie redakcyjnie ujęcie tożsamej treści (wyrażenie „nie nakazuje sądowi”

oznacza w istocie to samo co „pomija nałożenie na sąd obowiązku”), o tyle opcja pierwsza nie odpowiada ściśle rzeczywistej normie, wysłowionej przez zaskarżony przepis i kwestionowanej przez Skarżącą. Norma ta – wywiedziona w drodze rozumowania *a contrario* z przepisu art. 357 § 2 k.p.c. zdanie drugie *in principio*, stanowiącego, że „[g]dy stronie przysługuje środek zaskarżenia, postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem” – oznacza bowiem wyłączenie nałożonego na sąd obowiązku sporządzenia uzasadnienia postanowienia, gdy doręczane jest ono stronie, której nie przysługuje środek zaskarżenia. Wyłączenie owego obowiązku nie jest natomiast równoznaczne z ustanowieniem zakazu sporządzenia przez sąd uzasadnienia niezaskarżalnego postanowienia, lecz – jak się wydaje – oznacza, że sąd może sporządzić uzasadnienie takiego postanowienia (jeżeli uzna to za celowe albo konieczne), lecz nie ma takiego obowiązku. I właśnie wyłączenie tego obowiązku jest kwestionowaną przez Skarżącą normą, wynikającą z art. 357 § 2 zdanie drugie w związku ze zdaniem pierwszym k.p.c. Takie rozumienie art. 357 § 2 k.p.c. jest przyjęte zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego (*vide* – postanowienie z dnia 10 stycznia 2014 r., sygn. akt I CZ 101/13, LEX nr 1415496, por. postanowienie z dnia 2 sierpnia 2006 r., sygn. akt I PK 204/05, LEX nr 2524433), jak i Trybunału Konstytucyjnego (*vide* – wyrok z dnia 22 października 2013 r., sygn. akt SK 14/11, OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 101 i postanowienia: z dnia 22 maja 2007 r., sygn. akt SK 38/05, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 59, z dnia 20 stycznia 2010 r., sygn. akt P 70/08, OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 7 i z dnia 2 czerwca 2009 r., sygn. akt Ts 288/07, OTK-supl. nr 2/2014, poz. 746).

Skarżąca, określając przedmiot kontroli konstytucyjności, powołała – poza art. 357 § 2 k.p.c. – także, jako przepis związkowy, art. 13 § 2 k.p.c, stanowiący, że „[p]rzepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej”. W myśl tego unormowania przepisy o procesie, jeśli przepisy szcze-

gólne nie stanowią inaczej, stosuje się do innych rodzajów postępowań, tj. do postępowania nieprocesowego, egzekucyjnego, o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego, a także do postępowań pomocniczych. Zgodnie z ogólnie przyjętymi w prawie zasadami „odpowiedniego” stosowania przepisów, niektóre z nich znajdują zastosowanie wprost, bez żadnych modyfikacji i zabiegów adaptacyjnych, inne tylko pośrednio, a więc z uwzględnieniem konstrukcji, istoty i odrębności postępowania, w którym znajdują zastosowanie, a jeszcze inne nie będą mogły być wykorzystane w żadnym zakresie (*vide* – J. Gudowski, teza 15 do art. 13, [w:] T. Ereciński [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, LEX nr 10412/2016 i J. Bodio, teza 6 do art. 13, [w:] A. Jakubecki [red.], *Kodeks postępowania cywilnego Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-729*, LEX/el/, 2018). Przepis art. 13 § 2 k.p.c. należy zatem uznać za podstawę odpowiedniego stosowania w postępowaniu klauzulowym przepisu art. 357 § 2 k.p.c. w zakresie, w jakim dotyczy on kwestii uzasadniania postanowień wydanych w tym postępowaniu.

Skarżąca wyraziła pogląd, że w orzecznictwie brak jest zgodności co do tego, czy w postępowaniu klauzulowym stosuje się przepisy o postępowaniu rozpoznawczym (w tym art. 357 § 2 k.p.c.) wprost, czy też poprzez odesłanie z art. 13 § 2 k.p.c., przy czym – jak twierdzi – jest to spowodowane rozbieżnością poglądów co do charakteru postępowania klauzulowego, a ściślej – stopnia jego autonomiczności i odrębności względem zarówno postępowania rozpoznawczego, jak i egzekucyjnego. Przytoczenie przez Skarżącą art. 13 § 2 k.p.c., jako przepisu stanowiącego element podstawy prawnej rozstrzygnięcia, z którego wydaniem Skarżąca wiąże naruszenie swoich konstytucyjnych praw, oraz koniecznego do zrekonstruowania kwestionowanej normy prawnej, jest więc wyrazem swoistej ostrożności procesowej inicjatora postępowania w niniejszej sprawie.

W dalszej kolejności należy zauważyć, iż Skarżąca nie sprecyzowała, z którym, spośród trzech wskazanych w skardze konstytucyjnej, postanowieniem Sądu Okręgowego w P łączy naruszenie swych konstytucyjnych praw, kierując swe zarzuty do wszystkich wskazanych w skardze konstytucyjnej postanowień, choć ich przedmiot nie jest tożsamy. Przedmiotem pierwszego z powołanych w skardze konstytucyjnej postanowień (z dnia grudnia 2017 r.) był wniosek o zasądzenie kosztów postępowania klauzulowego. Zostało wydane na posiedzeniu niejawnym i doręczone Skarżącej bez uzasadnienia. Przedmiotem postanowienia z dnia stycznia 2018 r. był natomiast wniosek Skarżącej o doręczenie odpisu postanowienia z dnia grudnia 2017 r. wraz z uzasadnieniem, zatem sąd rozstrzygnął o żądaniu Skarżącej sporządzenia i doręczenia uzasadnienia orzeczenia w przedmiocie kosztów sądowych postępowania klauzulowego. Postanowieniem z dnia stycznia 2018 r. sąd rozstrzygnął zaś w przedmiocie wniosku o sporządzenie postanowienia z dnia stycznia 2018 r. czyli o żądaniu Skarżącej sporządzenia i doręczenia uzasadnienia rozstrzygnięcia odmawiającego uzasadnienia.

Jak wynika z postanowienia z dnia 21 marca 2019 r., sygn. akt Ts 20/18, Trybunał Konstytucyjny, nadając bieg przedmiotowej skardze konstytucyjnej, uznał, że ostatecznym rozstrzygnięciem o prawach Skarżącej było postanowienie Sądu Okręgowego w P z dnia stycznia 2018 r., w którym odmówiono sporządzenia i doręczenia Skarżącej uzasadnienia orzeczenia tegoż Sądu w przedmiocie kosztów postępowania klauzulowego. Jak bowiem stwierdził Trybunał Konstytucyjny w powołanym postanowieniu z dnia 21 marca 2019 r., od postanowienia Sądu Okręgowego w P z dnia stycznia 2018 r. nie przysługują żadne środki odwoławcze.

W tym kontekście należy zauważyć, iż – zgodnie z art. 394 § 1 pkt 7 k.p.c. – zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie sądu pierwszej instancji, którego przedmiotem jest odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego

doręczenia. W skardze konstytucyjnej podkreślono jednak, iż zarówno postanowienie z dnia stycznia 2018 r., jak i pozostałe postanowienia, wskazane w skardze konstytucyjnej, są postanowieniami sądu cywilnego II instancji. Skarżąca wskazała przy tym, iż na postanowienia sądu II instancji tylko w niewielu przypadkach służy środek zaskarżenia (w tym nadzwyczajny). W szczególności zaś żaden – nawet nadzwyczajny – środek zaskarżenia nie przysługuje na postanowienia sądu II instancji w materiałach rozstrzyganych przywołanymi orzeczeniami, zapadłymi w sprawie Skarżącej.

W związku z tym należy również przypomnieć, iż kwestionowany przepis art. 357 § 2 k.p.c. dotyczy bezpośrednio postanowień wydawanych przez sąd w pierwszej instancji. W zakresie uzasadniania i doręczania orzeczeń sądu drugiej instancji szczególną regulację zawiera przepis art. 387 § 1 k.p.c., który stanowi, że „[s]ąd drugiej instancji uzasadnia z urzędu wyrok oraz postanowienie kończące postępowanie w sprawie. W sprawach, w których apelację oddalono lub zmieniono zaskarżony wyrok, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem”. W doktrynie wskazuje się, że przepis art. 387 § 1 k.p.c. normuje co do zasady kwestię uzasadniania orzeczeń sądu II instancji, wyłączając tym samym w tym zakresie stosowanie odpowiednio przepisów o uzasadnianiu orzeczeń sądu I instancji (*vide* – T. Ereciński, teza 2 do art. 387, [w:] tenże [red.], *Kodeks postępowania..., op. cit.*). Unormowanie to stanowi *lex specialis* w stosunku do regulacji zawartej w art. 328 § 1 k.p.c., dotyczącej uzasadniania wyroków, jak i w art. 357 § 1 i 2 k.p.c. w zakresie uzasadnień postanowień podlegających zaskarżeniu (*vide* – T. Wiśniewski, teza 1 do art. 387, [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Artykuły 367-505*³⁷, LEX nr 8798). Z braku szczególnej regulacji w odniesieniu do postanowień sądu drugiej instancji niekończących postępowania w sprawie, wydanych na posiedzeniu niejawnym, wynika natomiast, że – na podstawie art. 387 § 1 w związku z art. 357 § 2 i art.

391 k.p.c. – postanowienia takie doręczają się stronom z urzędu bez uzasadnienia (*vide* – T. Ereciński, teza 9 do art. 357, [w:] tenże [red.], *op. cit.*).

Jak już wskazano, przedmiotem skargi konstytucyjnej jest unormowanie art. 357 § 2 zdanie drugie w związku ze zdaniem pierwszym k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, gdy na postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym nie przysługuje środek zaskarżenia. Ze względu na przedmiot postępowania w sprawie, na tle której wywiedziono skargę konstytucyjną, należy uściślić, iż wskazane wyżej unormowanie zostało zaskarżone w zakresie, w jakim odnosi się ono do postanowienia oddalającego wnioski o zasądzenie kosztów postępowania klauzulowego.

Zgodnie z art. 776 k.p.c., podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy. Tytułem wykonawczym jest zaś tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności. Klauzulę wykonalności nadaje sąd, a w pewnych wypadkach – referendarz sądowy. W świetle art. 781 § 1 k.p.c., tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu klauzulę wykonalności nadaje sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczyła lub toczy. Sąd drugiej instancji nadaje klauzulę wykonalności, dopóki akta sprawy znajdują się w tym sądzie.

W świetle art. 795 § 1 k.p.c., na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie. Z przepisu tego wynika, że zażalenie przysługuje na wszelkie postanowienia, jeżeli tylko zostały one wydane w związku z klauzulą wykonalności lub odmową jej wydania (*vide* – Z. Szczurek, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych*, LEX nr 161440; por. A. Marciniak, teza 1 do art. 795, [w:] A. Marciniak, K. Piasecki [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 730-1088*, Legalis). Judykatura od lat sześćdziesiątych XX w. niezmiennie stoi jednak na stanowisku, iż zażalenie na postanowienie

w przedmiocie klauzuli wykonalności przysługuje jedynie w przypadku, gdy wydane ono zostało przez sąd pierwszej instancji. Sąd, posiadając – w postępowaniu rozpoznawczym – status sądu drugiej instancji, zachowuje go także w postępowaniu klauzulowym, nawet gdy orzeka „co do „istoty” owego postępowania (*vide* – postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 1966 r., sygn. akt I CZ 55/66, LEX nr 6005; z dnia 27 stycznia 2006 r., sygn. akt III CZ 107/05, OSP nr 6/2008, poz. 70; z dnia 17 lipca 2006 r., sygn. akt I UZ 12/06, OSNP nr 15-16/2007, poz. 257; z dnia 2 października 2007 r., sygn. akt II CZ 73/07, LEX nr 435565; z dnia 23 marca 2011 r., sygn. akt V CZ 3/11, LEX nr 1147806; z dnia 7 listopada 2006 r., sygn. akt III CZP 77/06, LEX nr 209205; z dnia 21 listopada 2011 r., sygn. akt II PZ 33/11, LEX nr 1129106 i z dnia 6 lutego 2013 r., sygn. akt V CZ 73/12, LEX nr 12992). Stanowisko takie dominuje również w doktrynie prawa cywilnego procesowego (*vide* – T. Ereciński [red.], H. Pietrkowski, teza 20 do art. 781, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, LEX nr 10719/2016, M. Sieńko, komentarz do art. 781, teza 1 do art. 781, [w:] M. Manowska [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506-1217*, LEX nr 10811 i K. Flaga-Gieruszyńska, teza 8 do art. 781, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis). Trzeba jednocześnie wskazać, że w piśmiennictwie wyrażono pogląd przeciwny, oparty na silnie akcentowanej autonomiczności postępowania klauzulowego, które „odbywa się poza ramami postępowania w sprawie głównej, obejmującej postępowanie rozpoznawcze i właściwe postępowanie egzekucyjne” (R. Florek, Głosa do postanowienia Sądu najwyższego z dnia 27 stycznia 2006 r., III CZ 107/05, OSP nr 6/2008, poz. 70). Z tego względu postępowania klauzulowego nie można uznać za dalszy ciąg, czy też fragment postępowania rozpoznawczego. Ma ono bowiem własną strukturę i funkcję, które są autonomiczne zarówno względem postępowania rozpoznawczego, jak i właściwego postępowania egzekucyjnego. Dlatego też, jak wskazuje powołany autor, sąd rozstrzygający o nadaniu klauzuli wykonalno-

ści działa zawsze jako sąd pierwszej instancji, niezależnie od tego, w jakim charakterze występował w postępowaniu rozpoznawczym (*vide – ibidem*; konsekwentnie – R. Florek, Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2006 r., I UZ 12/06, Rejent nr 10/2010, s. 116-136; podobnie M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005, s. 261-262). Jakkolwiek pogląd ten jest odosobniony, to znacznie częściej w doktrynie procesu cywilnego wyraża się przekonanie, iż wyłącznie *de lege lata* zaskarżalności wydanego przez sąd apelacyjny postanowienia co do nadania klauzuli wykonalności nie w pełni odpowiada charakterowi postępowania klauzulowego, mającego wszelkie cechy postępowania głównego, a w każdym razie – odrębnego od postępowania egzekucyjnego, choć względem niego pomocniczego (*vide – M. Michalska-Marciniak, Czy zażalenie przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności?*, Polski Proces Cywilny nr 1/2010, s. 93-94; por. Z. Woźniak, teza 3 do art. 781, [w:] J. Gołaczyński, D. Szostek [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis). Stąd formułuje się postulaty *de lege ferenda*, zmierzające do zmiany obecnego stanu prawnego w omawianym zakresie (*vide – ibidem*, podobnie A. Łazarska, *Konstytucyjna dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności z przejściem uprawnień*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego nr 1/2016, Legalis i też, *Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego nr 8/2018, Legalis).

Jak wynika z utrwalonego i wielokrotnie przytaczanego w piśmiennictwie stanowiska Sądu Najwyższego, w razie uwzględnienia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności rozstrzygnięcie o kosztach związanych z postępowaniem o nadanie klauzuli wykonalności orzeczeniu sądowemu zamieszcza się w treści tej klauzuli. Orzeczenie odmawiające uwzględnienia wniosku o przyznanie kosztów

związanych z postanowieniem o nadanie klauzuli wykonalności podlega uzasadnieniu (*vide* – uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 maja 1973 r., sygn. akt III CZP 7/73, OSNC nr 11/1973, poz. 196; por. T. Ereciński [red.], H. Pietrkowski, teza 5 do art. 795, [w:] *op. cit.*). Jak podkreślił Sąd Najwyższy w powołanej uchwale, także rozstrzygnięcie o kosztach podlega zaskarżeniu według tych samych zasad co postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności. O ile nie budzi to wątpliwości w przypadku, gdy postanowienie o odmowie zasądzenia kosztów postępowania klauzulowego wydaje sąd pierwszej instancji, o tyle stwierdzenie, czy postanowienie sądu drugiej instancji w tym przedmiocie podlega zaskarżeniu (a w związku z tym – czy powinno zawierać uzasadnienie), musi uwzględnić dodatkowo treść art. 394² § 1 k.p.c., który stanowi m.in., że na postanowienie drugiej instancji, którego przedmiotem jest zwrot kosztów procesu, przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu. W doktrynie przedstawiono pogląd, iż zasady zaskarżalności postanowień w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności należy też odnieść do postanowienia klauzulowego o kosztach tego postępowania z zastrzeżeniem wszakże, iż postanowienie takie, jeśli zostało wydane przez sąd apelacyjny, podlega zaskarżeniu zażaleniem (*vide* – P. Biezuński, *Zwrot kosztów postępowania klauzulowego*, Monitor Prawniczy nr 22/2011, Legalis, podobnie Z. Szczurek, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych*, Currenda 2011, LEX nr 161440). Trzeba zaznaczyć, że pogląd ten sformułowano na gruncie nieobowiązującego już art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c., przewidującego zażalenie do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. Pozostaje on aktualny jednak również w obowiązującym stanie prawnym. Zaskarżalność postanowień sądu drugiej instancji, których przedmiotem jest „zwrot kosztów procesu”, jest urzeczywistniona przez tzw. „instancję poziomą”, czyli polega na rozpoznaniu zażalenia przez inny skład tego sądu drugiej instancji, który wydał podlegające zaskarżeniu postanowienie (art. 394² § 1 k.p.c.).

Należy pamiętać, iż co do możliwości zaskarżenia do Sądu Najwyższego (a więc na gruncie nieobowiązującego już art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c.) orzeczenia o kosztach postępowania o nadanie klauzuli wykonalności negatywnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 25 kwietnia 2012 r., sygn. akt II PZ 7/12 (OSNP nr 7-8/2013, poz. 85). Kierunek powołanego rozstrzygnięcia determinowało przede wszystkim założenie, iż postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności należy do postępowania egzekucyjnego, a nie do postępowania rozpoznawczego. Skoro zaś przepis art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c. dotyczył tylko kosztów procesu, czyli postępowania rozpoznawczego, a nie egzekucyjnego (tak np. w postanowieniach Sądu Najwyższego: z dnia 14 marca 2012 r., sygn. akt II CZ 188/11, LEX nr 1162668; z dnia 19 kwietnia 2012 r., sygn. akt IV CZ 153/11, LEX nr 12500770 i z dnia 13 grudnia 2012 r., sygn. akt IV CZ 127/12, LEX nr 1288737), to tym bardziej nie może on być stosowany w postępowaniu klauzulowym. Sąd Najwyższy podkreślał także swą wyjątkową pozycję ustrojową i konstytucyjną rolę, wymuszające restrykcyjną i ścisłą wykładnię przepisu art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Na tle obowiązującego art. 394² § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy nie wypowiedział się co do dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie zasądzenia kosztów postępowania klauzulowego. Zmiana stanu prawnego, polegająca na zastąpieniu zażalenia do Sądu Najwyższego konstrukcją zażalenia do innego składu sądu drugiej instancji dezaktualizuje zaś częściowo argumentację zawartą w powołanych wyżej postanowieniach Sądu Najwyższego. Ponownie trzeba również przywołać zdecydowanie dominujący w judykaturze i doktrynie pogląd o autonomiczności postępowania klauzulowego a w konsekwencji – także przeważające w piśmiennictwie stanowisko, iż kosztów zasądzonych w postępowaniu nie można zaliczyć do kosztów postępowania egzekucyj-

nego (*vide* – I. Gil, P. Gil, *Postępowanie klauzulowe*, LEX nr 61190; por. K. Korzan, Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1988 r., III CZP 5/88, OSP nr 8/1990, poz. 301; P. Biezuński, *op. cit.*).

W świetle przytoczonych argumentów można, jak się wydaje, przyjąć, że źródłem naruszenia praw Skarżącej nie jest norma prawna, zawarta w unormowaniu art. 357 § 2 zdanie drugie w związku ze zdaniem pierwszym w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w kwestionowanym zakresie, tj. w odniesieniu do wydania przez sąd drugiej instancji postanowienia w przedmiocie wniosku o zasądzenie kosztów postępowania klauzulowego, lecz akty stosowania prawa, które nie są przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego, nawet gdyby *in concreto* prowadziły one do niekonstytucyjnych skutków (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt SK 27/09, OTK ZU nr 2/A/2012, poz. 20). W postępowaniu wywołanym skargą konstytucyjną Trybunał Konstytucyjny jest, co do zasady, powołany do orzekania w sprawach zgodności z Konstytucją aktów normatywnych, na podstawie których zapadły orzeczenia lub ostateczne decyzje w indywidualnych sprawach skarżących. Z tych względów niedopuszczalna jest skarga konstytucyjna na stosowanie prawa (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 października 2018 r., sygn. akt SK 2/18, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 57 i powołane tam orzecznictwo trybunalskie).

Praktyka stosowania prawa, nawet jeśli jest wadliwie ukształtowana, pozostaje więc poza zakresem kontroli Trybunału Konstytucyjnego. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazuje się, że wyjątkiem od tej reguły jest sytuacja, w której dochodzi do utrwalenia się, ustabilizowania i upowszechnienia określonego sposobu rozumienia danego przepisu w praktyce jego stosowania, a tym samym – do nadania mu określonego znaczenia przez organy stosujące prawo. W takim wypadku przedmiotem kontroli konstytucyjności jest norma prawna dekodowana z danego przepisu zgodnie z ustaloną praktyką (*vide* – postanowienie

Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2000 r., sygn. akt SK 10/99, OTK ZU nr 8/2000, poz. 300). Ujawnienie takiej zależności pomiędzy sferą stanowienia i stosowania prawa wymaga jednak każdorazowo stwierdzenia, że w istocie mamy do czynienia z powtarzalną i powszechną wykładnią określonego przepisu. Dodatkowo, jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 17 października 2018 r., sygn. akt P 7/17, jednolitość praktyki stosowania prawa, która nadała przepisowi określoną treść normatywną, jest wprawdzie warunkiem koniecznym poddania jej kontroli konstytucyjnej, ale niewystarczającym, gdyż owo jednolite orzecznictwo musi znaleźć akceptację w literaturze przedmiotu (*vide* – OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 59). Brak takiego stwierdzenia oznacza, że przedmiotem kontroli w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym stałby się indywidualny i jednostkowy akt zastosowania przepisu, co pozostawałoby w sprzeczności z art. 79 ust. 1 Konstytucji.

W realiach przedmiotowej sprawy nie można przyjąć, iż niedopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie kosztów postępowania klauzulowego wynika z trwałej, jednolitej, powszechnej, a przy tym aprobowanej w doktrynie, praktyki stosowania art. 394² § 1 i art. 795 k.p.c., która determinowałaby konieczność zastosowania normy wynikającej z kwestionowanych w skardze konstytucyjnej art. 357 § 2 zdanie drugie w związku ze zdaniem pierwszym i w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Należy zatem uznać, iż zarzuty Skarżącej skierowane są w istocie wobec orzeczenia Sądu Okręgowego w P z dnia stycznia 2018 r., a nie wobec przepisów prawa.

Mając na uwadze powyższe, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert Hernand
Zastępca Prokuratora Generalnego